

สรุปบทเรียนจากการ พัฒนาความรู้

รอบการประเมินที่ 1 : ปีงบประมาณ พ.ศ. 2569

หลักสูตร AI Governance & Ethics หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และ ข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI

จัดทำโดย นายสุพงษ์ ไพชยนต์
ตำแหน่ง นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ

AI Governance & Ethics: หลักการจริยธรรม ธรรมาภิบาล และข้อกำหนดในการประยุกต์ใช้ AI

บทนำ

ในอดีตเรามองว่า AI เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิค (Technical Tool) แต่ปัจจุบัน AI กลายเป็นเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพและความปลอดภัยของมนุษย์ "ความฉลาดของ AI มาพร้อมกับความเสี่ยงที่ควบคุมยาก" หากปล่อยให้ AI ทำงานโดยปราศจากธรรมาภิบาล (Governance) อาจเกิดปัญหาอคติ (Bias), การละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือการตัดสินใจที่ผิดพลาดโดยไม่มีผู้รับผิดชอบ

หลักการจริยธรรม AI (AI Ethics)

จริยธรรมไม่ใช่กฎหมายแต่เป็น "เข็มทิศ" ในการพัฒนา ซึ่งประเทศไทยได้ประกาศ "แนวทางจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ (Thailand AI Ethics Guideline)" โดยมีหลักการสำคัญ 6 ประการที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล:

๑. ความซื่อตรง (Integrity): การพัฒนา AI ต้องมีวัตถุประสงค์ที่ดี ไม่สร้างความเสียหายแก่สังคม
๒. ความเป็นธรรม (Fairness): AI ต้องไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination) เช่น การปฏิเสธสินเชื่อหรือการรับสมัครงานเพียงเพราะเพศ สีผิว หรือถิ่นกำเนิด
๓. ความโปร่งใสและอธิบายได้ (Transparency & Explainability): ระบบ AI ต้องไม่เป็น "กล่องดำ" (Black Box) มนุษย์ต้องสามารถเข้าใจเหตุผลเบื้องหลังการตัดสินใจของมันได้
๔. ความมั่นคงปลอดภัยและความเป็นส่วนตัว (Privacy & Security): ข้อมูลที่ใช้ต้องถูกต้องและได้รับความยินยอมตามกฎหมาย PDPA และระบบต้องทนทานต่อการโจมตีทางไซเบอร์
๕. ความรับผิดชอบ (Accountability): เมื่อเกิดความผิดพลาด ต้องมีโครงสร้างที่ระบุได้ว่า "ใคร" คือผู้รับผิดชอบ (มนุษย์ต้องอยู่ในการควบคุมเสมอ หรือ Human-in-the-loop)
๖. ความยั่งยืน (Sustainability): คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสวัสดิภาพของสังคมในระยะยาว

ธรรมาภิบาล AI ในระดับองค์กร (AI Governance)

การกำกับดูแลภายในองค์กรเป็นเรื่องของการบริหารจัดการ (Management) เพื่อลดความเสี่ยง ควรมีโครงสร้าง ดังนี้:

1. การจัดระดับความเสี่ยง (Risk-Based Approach) องค์กรไม่ควรใช้มาตรการเดียวกันกับ AI ทุกตัว แต่ควรแบ่งตามความเสี่ยง:
  - ความเสี่ยงที่รับไม่ได้ (Unacceptable Risk): เช่น ระบบ Social Scoring ที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน (ควรสั่งห้ามใช้)
  - ความเสี่ยงสูง (High Risk): เช่น AI ในการแพทย์, โครงสร้างพื้นฐาน, การบังคับใช้กฎหมาย (ต้องกำกับดูแลเข้มงวด)
  - ความเสี่ยงจำกัด/ต่ำ (Limited/Low Risk): เช่น Chatbot ทั่วไป, ระบบคัดกรองอีเมลขยะ (เน้นความโปร่งใสว่านี่คือ AI)
2. โครงสร้างการบริหาร (Organization Structure) ต้องมีคณะกรรมการ (AI Governance Committee) ที่ประกอบด้วยฝ่ายไอที, ฝ่ายกฎหมาย, และฝ่ายบริหาร เพื่อทำหน้าที่ประเมินความเสี่ยงก่อนนำ AI มาใช้ และตรวจสอบ (Audit) หลังการใช้งานอย่างต่อเนื่อง

ข้อกำหนดและการพัฒนาในประเทศไทยและต่างประเทศ

สถานะของกฎหมาย AI ในปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากการใช้ "แนวทางสมัครใจ" ไปสู่ "กฎหมายบังคับ"

1. ระดับโลก: EU AI Act ของยุโรปเป็นกฎหมายฉบับแรกthatจัดประเภท AI ตามความเสี่ยงและมีบทลงโทษรุนแรง ซึ่งกลายเป็นบรรทัดฐานให้ทั่วโลก (รวมถึงไทย) ต้องศึกษา
2. ประเทศไทย: * ปัจจุบันยังใช้กฎหมายเดิมที่เกี่ยวข้อง เช่น PDPA (คุ้มครองข้อมูล), พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์, และ พ.ร.ฎ. การประกอบธุรกิจบริการด้านแพลตฟอร์มดิจิทัล
3. มีการร่าง "พ.ร.ฎ. การประกอบธุรกิจบริการด้านระบบปัญญาประดิษฐ์" เพื่อกำหนดมาตรฐานให้ผู้ให้บริการ AI ที่มีความเสี่ยงสูงต้องจัดแจ้งและมีมาตรการดูแลผู้ใช้
4. ช่องว่างทางกฎหมาย: ประเด็นที่ยังเป็นปัญหาใหญ่คือ "ความรับผิดชอบทางกฎหมาย (Liability)" เช่น หาก AI ขับรถชนคน หรือ AI แนะนำยาผิดจนคนไข้เสียชีวิต กฎหมายปัจจุบันยังกำกวมระหว่างความผิดของผู้ผลิตซอฟต์แวร์หรือผู้ใช้งาน

กรณีศึกษาและบทเรียนสำคัญ

1. Generative AI กับลิขสิทธิ์: การนำภาพวาดหรือข้อความที่มีลิขสิทธิ์มาเทรน AI ถือเป็นละเมิดหรือไม่? ปัจจุบันยังเป็นข้อพิพาทในหลายประเทศ
2. Deepfake: การใช้ AI สร้างภาพหรือเสียงปลอมเพื่อหลอกลวง ซึ่งเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงและจริยธรรมที่ต้องมีกฎหมายเฉพาะมาควบคุม

บทสรุป: แนวคิดในการประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาองค์กร

การใช้ AI อย่างมีธรรมาภิบาลไม่ใช่การหยุดนวัตกรรม แต่คือการสร้าง "ความไว้วางใจ" เพื่อให้วัตกรมนั้นยั่งยืน องค์กรควรเริ่มจาก:

๑. สร้างความตระหนักรู้ (Awareness): ให้พนักงานเข้าใจว่า AI ไม่ได้ถูกต้องเสมอไป
๒. มีจริยธรรมตั้งแต่ขั้นตอนการออกแบบ (Ethics by Design): คิดเรื่องความปลอดภัยและอคติตั้งแต่เริ่มเขียนโปรแกรม
๓. การตรวจสอบถ่วงดุล: ไม่พึ่งพาการตัดสินใจของ AI ๑๐๐% โดยไม่มีมนุษย์ตรวจสอบ

แหล่งที่มา

หลักสูตร : (เช่น การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการทำงาน)

ด้านการพัฒนา : ทักษะด้านดิจิทัล

บรรยายโดย : ชื่อ-สกุล...ดร.ศักดิ์ เสกขุนทด. ตำแหน่ง .ที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิ

ด้าน Digital Transformation

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ)

หน่วยงานผู้รับผิดชอบ : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล(องค์การมหาชน)

วิธีการพัฒนาตนเอง : การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่าน Digital Government Learning Platform สถาบันพัฒนา

บุคลากรภาครัฐด้านดิจิทัล(<https://tdga.dga.or.th>)

วันที่ได้รับการฝึกอบรม : (เช่น 4 ก.พ. 2569) สถานที่ : กรมพัฒนาที่ดิน